

VÉGH JÓZSEF

A megye nyugati szélén: Keszeg

Elhelyezkedése

Nógrád megye nyugati szélén, Pest megye határán fekszik, Váctól 18 kilométerre. A megye egyik legmagasabban lévő települése. A 652 méter magas Naszály-hegytől néhány kilométerre helyezkedik el.

A falu nevének eredetéről

Az első említését 1294-ből ismerjük egy oklevélről, hol Keysyg néven szerepel. Amennyiben ennek lokalizálása helyes, úgy az eredeti neve Kőszeg lehetett, melyből a személynévként is használatos magyar halmnévhez való igazítással jött létre a mai településnév. A századok során említése Kezegh, Keőszegh, Kezek, Czeség, Keszegh, Kőszök alakokban fordul elő.

A kezdetektől

Területe már az őskorban lakott volt, mert határában őskori telepek vannak; „*de községként csak a XVIII. század elején települt*” – írja róla 1906-ban Borovszky, majd így folytatja „*A XVII. században még csak puszta*”. Ellentmond ezen megállapításnak, hogy első említésével 1294-ben találkozhatunk, s hogy ismerjük a falu családfőinek a névsorát is a budai szandzsák 1559. évi összeírásából. Ezek szerint Balossa, György, Julcsa, Kerek, Keszeg, Kis, Lőkös, Nagy, Naszár, Pankacs, Peszér, Sáfí, Somogyi, Szabó, Tód, Varga vezetéknevű adózókkal találkozunk. A tímár defter szerint a váci náhijéhez tartozó falu jövedelme tizedekből és adókból a filori adón kívül 670 akcse, s Ali bin Musza tímár-birtoka. Az előző - 1546-ban történt - összeírás óta 13-an meghaltak az akkor ott talált 28 családfőből. A 670 akcse az alábbi tételekből áll össze:

Kapuk száma 5, ötvenével	260
Kevert tized 15 kile, kilénként 6	90
Sertés adó	10
Búza tized 25 kile, kilénként 12	300
Széna tized	10
Büntetés pénz fele	10

1634-ben Bosnyák Tamás füleki főkapitány, királyi főasztalnok volt a falu birtokosa. A család első ismert őse Bosnyák Bertalan, ki Kázmér lengyel királynak volt 1310-ben hadvezére. 1641-ben Tamás leánya, Bosnyák Judit, Balassa Imre özvegye birtokában találjuk a falut. Neki, mint földbirtokosának 11 ft-al és kilenceddel tartozott szolgálni a falu. Testvére, István előbb esztergomi kanonok, majd pécsi, veszprémi, végül nyitrai püspök volt. Bosnyák Judit 1663-ban Juhász Máténak adta zálogba. 1667-ben Juhász Gergely, 1691-ben pedig Juhász Erzsébet, Szilassy János özvegyének a kezén találjuk.

A község történetére vonatkozóan az egyes írásos források meglehetősen sok bizonytalanságot tartalmaznak. Az 1715. évi összeírásban még nem fordul elő. /Ennek ellent mond az, miszerint 1706-ban építtette volna templomát, az akkori birtokos Koháry család./ Koháry István személyében egy újabb füleki várkapitány került birtokosként Keszegre. 1682-ben Thököly Imre a törökkel ostromolta Füleket, ám Koháry, szorongatott helyzete ellenére sem állt át Thököly pártjára. Rabság várt rá, ám hűsége miatt I. Leopold király még rabsága alatt grófi rangra emelte. Fogságában számos költeményt írt. A feljegyzések szerint ő népesítette be újból a török időkben kipusztult Keszeget, melynek 1720-ban már három magyar és 14 tót háztartását írták össze.

Az uradalom a kilenceddel növelt, fel nem használt gabonáját vermekben tárolta. Egry Éva földbirtokos asszony, Bene Ádám özvegye, azokban az esztendőben, mikor a termés szegényesen mutatkozott, felárral adta el azt a rászorulóknak. 1754-ben, nagy aszály lévén 6%-os kamatot számolt fel a jobbágyoknak a gabona árára.

1770-71-ben Mária Terézia rendeletére összeírásokat végeztek országszerte. A keszegi felmérés így szól a kedvező adottságokról: „*A szántóföld jó, a rét közepes, épület- és tűzifája a földesúr engedélyével elegendő van, malom van a határban, kocsmá is árenda szerint. Van mészégetésre alkalmas szikla, amiből pénzt tudnak szerezni.*” A hátrányoknál a kevés szőlőt, a nem elégséges legelőt említi, azért a szomszédoktól kénytelenek szénát venni. A nagy záporok a szántóföldeket és réteket is gyakorta megrongálják. A jobbágyok robotot nem teljesítenek, a készpénzszolgáltatás az adó és a heted megváltása érdekében 400 Ft. A bevallást Demjány Pál bíró, Antal Mátyás törvénybíró és Prekopa Mihály esküdt írta alá.

II. József egy katonai szempontokat figyelembe vevő összeírást rendelt el. Ebből kiderül, hogy a házak száma Keszegen 93, 104 család élt a faluban, s a népesség 537 fő volt, melyből a nők száma 255. A kis patakon két malom is van, s két híd vezet keresztül rajta. Az utak többnyire sárosak, itt-ott homokosak. Három oldalról van magaslati pontja, mely tájolásra is alkalmas.

A falu címere 1738-ból

1820-ban így ír a településről megyénk neves monográfusa, Mocsáry Antal: „*Ez tsak a' múlt században szállítottott, szép rendel építettett, s' most középszerű népességű tót falu. Lakossai szorgalmatosak, szántó-földjeiket nagyon javítják; szőlőt is ültettek, de reménységek e' pontban nem igen teljesedtek bé.*”

A szabadságharc idején

A szabadságharc kitörését követően felállt nemzetörségbe kezdetben csak azok jelentkezését várták, akik a polgári társadalom számára megbízhatóak voltak. A falvak népe ekkor még nemigen értette, hogy miért is kellene fegyvert ragadniuk. Gyakori volt az a jelenség, hogy a falvak egymásra figyelve arra vártak, hogy a szomszédos településeken megindul-e a szervezkedés. Mikor már 1848. júniusában a hadügyminiszteri rendelet is sürgette a nemzetörség erélyesebb szervezését, Nyugat-Nógrádban több településen is ellenállásra került sor. Elsőként Romhányban fenyegették meg agyonütéssel a jegyzőt, mondván jelentkezzen elsőként ő maga, majd az ő példáját követték a környék falvai, köztük Keszeg népe is. A megyei választmány meg kívánván előzni a nagyobb lázadást, katonai erők kivezénylését kérte Romhányba, ám azonban mielőtt erre sor került volna, megtört a falvak ellenállása.

A településre az összlakosság arányában kivett létszámot sorshúzás által választották ki. Az 1848. augusztus 29-én tartott vármegyei választmány VI. századra osztotta a nemzetőröket. A nógrádi honvédek a VI. századba kerültek. A szeptember 21-én, Balassagyarmaton tartott teljes hatalmi választmányi ülés döntése szerint az egész járásnak összesen 944 újoncot kellett kiállítania.

A szabadságharc után – mintha nem lett volna elegendő a sok megpróbáltatásból – újabb csapás várt a volt honvédekre. 1849. októberében a császári hadsereg főparancsnoksága elrendelte, hogy „*a felkelő seregben szolgált minden egyén előállítandó és a hadsereg állományába osztályozás nélkül besorozandó*”. Akik 1850. január 30-ig nem jelentkeztek, dezertörnek nyilvánították, s haditörvényszék várt rá. A szabadságharc bukását követően összeírták a volt honvédeket. Az 1850-ben kelt feljegyzés szerint Keszegről összesen ketten szolgáltak a honvédseregben. Puskás József keszegi születésű nőtlen, „kapás” mesterségű volt honvéd megvizsgáltatott a szabadságharc után és be is soroztatott a császári seregbe. Csakúgy, mint Lakatos János, aki Sződön született, s nőtlen juhászbojtárként szintén hosszú ideig számíthatott a császári és királyi sereg keserű kenyerére. A jelentést Teineisz István tanító, keszegi hites jegyző állította össze, s Fehér János bíró, valamint idős Mravik István írta alá.

Keszeg még egy honvédtisztet is adott a szabadságharcnak. Porubkai Anthony Béla honvédszázados 1827 körül született Keszegen. A szabadságharc kitörésekor Nógrád megye esküdte volt. 1848. október 10-én, mint honvéd önkéntest, a 18. honvédzászlóalj hadnagyává nevezték ki. Decemberben átkerült az 54. zászlóaljhoz, ahol 1849-ben főhadnaggyá léptették elő. Végül július 19-én a 61. honvédzászlóalj 1. századának századosa lett. Végig a komáromi várőrségnél szolgált. Az 1850-es években Balassagyarmaton gazdálkodott. A kiegyezés után a megye oklevéltárnokává választották. Törvényszéki jegyzőként Balassagyarmaton halt meg 1902-ben.

A szabadságharc leverésében jelentős szerepet játszó cári seregek kegyetlenkedéseiről számos feljegyzés tanúskodik. Mátray Gábor írta, hogy „*a Huszár-ház birtokosa beszéli, hogy a Nógrádban volt kozákok ... Gyurcsányi és Crouy grófnál garázdálkodtak (a közeli Alsópetényben -V.J.), pénzt és lovakat erőszakkal kicsikartak és elvittek – a két utóbbira lőttek is, de elhibázták -, az asszonyokon és leányokon erőszakot tettek, ettek - ittak és lerészegedtek Sat.*”

A lakosság hazafiúi érzelmeit jellemzi az, hogy amikor az orosz csapatok átvonultak a településen a templom tornyára kitűzték a magyar zászlót, s megtagadtak minden támogatást az idegen katonáktól. Mindez persze nem maradhatott megtorlatlanul. Az értelmi szerzőt, a „rebellis” községi bírót megbotozták, s ezt követően fosztogatni kezdtek. A megszeppent gyermekek vállát megveregették, mondván „jó német katona lesz belőletek”.

A parasztság elszegényesedését jelzi, hogy megnőtt a zsellérek száma, s felaprózódtak a jobbágytelkek. Az 1800-as évek közepén Keszegen a 10 jobbágytelken 14 jobbágy család élt, s emellett 46 volt a velük élő felnőtt fiaik száma. A zsellérek száma ugyanekkor 50 fő volt, s közülük 7 a ház nélküli zsellér.

Az 1848-as törvények és az ennek nyomán keletkezett 1853. évi úrbéri pátens nem azt adták igazán a parasztságnak, amit sok helyütt várt a jobbágyfelszabadítástól. A megye birtokosai igyekeztek megfékezni a paraszti követelések lendületét. Keszegen is csak per útján valósulhatott meg 1865-ben a tagosítás.

A századforduló után

Az első világháború alatt csendőrségi székhely volt Keszeg. A viláégésben harminchárman estek el. A község főterén emlékmű őrzi neveiket, az alábbi felirattal: „Testük idegen földben, lelkük a dicsőség Honában, emlékük szívünkben örökké él.”

1924-ben Keszeg székhellyel létesített körjegyzőséget Nézsa, Keszeg és Ősagárd települése. 1926-ban levante egyesület alakult, s ugyanebben az évben vette kezdetét az iskolán kívüli népművelés a mintegy 200 kötetes népkönyvtár felállításával.

A falu életében is új korszak kezdődött, mikor 1944. december 7-én megérkeztek az orosz csapatok. A háború emlékét ma is őrzi a kastély ősparkjában található orosz katonai temető.

A Huszár család

Az 1700-as évek elejétől kezdve a baráthi Huszár család volt a község földesura. A család első ismert tagja Huszár Márton, ki Rudolf királytól nyerte el 1591-ben a régi nemességét elismerő címeres levelét. A keszegi kastély elejét Huszár József építtette 1749-ben, a többi részét pedig Huszár Károly a XIX. század 70-es éveiben. A kastélyban sok értékes műtárgy és régiség volt látható. Festményei között képviselve volt Mányoki, Wouverman, Pitoque, a Rembrandt-iskola stb. A feljegyzések szerint volt itt egy korabeli Rákóczi-kép is, amely minden bizonnyal Mányoki ecsetje alól került ki. A régi bútorok és egyéb régi műtárgyak, továbbá a körülbelül 2000 kötetes könyvtár és az értékes családi levéltár egy része volt a kastély büszkesége.

A baráthi Huszár család címere

Huszár József 1804-ben született. A vármegyénél kezdte meg hivatalos pályáját. 1832-ben tiszteletbeli főjegyző, 1838-ban másod-, rá ez évre első alispán lett. Felesége Mária, Madách Imre nővére volt. Az ember tragédiájának halhatatlan szerzője gyakori vendég volt a keszezi kúriában. Mikor a ház ura 1841. július 7-én meghalt, Madách Imre fogadta a családot képviselő férfiként a részvétkívánságokat. Mária özvegyen maradt két gyermekével. Anna leánya 1858-ban feleségül ment szentimrei Károlyi Miksa pinci földbirtokoshoz, az 1848-as szabadságharc vitéz huszár alezredeséhez. József fia szomorú véget ért édesanyjával együtt. A gyászévek multával Madách Mária megismerkedett mankó-büki Balogh Károly dragonyos kapitánnyal, ki őrnagyi rangban volt a Hannoveri huszárezredben, s aki 1848-ban átállt az osztrák seregből a szabadságharc oldalára. Részt vett az isaszegi lovasrohamban, harcolt Bem seregében Erdélyben, hol 1849. júliusában megsebesült. A hír hallatán felesége felkerekedett, s tizenöt éves fiával együtt útnak indult, hogy felkeresse betegen fekvő férjét. A szörnyű utazásról csak a szolga tért haza, s állt Alsósztrégován Madách Imre szolgálatába. 1849. augusztus 16-ra virradó éjjel román parasztok kirabolták és Lúgos környékén, Marossalatina mellett kegyetlen módon meggyilkolták az anyát fiával együtt. Az itthon maradt kisfiát, az alig egy éves Balogh Károlyt az öreg Madáchné nevelte tovább.

Huszár Károly, Huszár Józsefnek, Madách Mária első férjének fivére 1803-ben született Keszezen. Keszezi földbirtokosként az 1843-44. évi pozsonyi országgyűlésen a konzervatívok követeként vett részt. Az 1848-ban felállított Nógrádi Nemzeti Őrsereg élén állt. Madách Imre házasságkötésénél ő volt Fráter Erzsébet tanúja. Fiát, Huszár Lászlót 1861-ben Madách Imrével együtt választották a megyei törvényszék tagjává.

Feljegyezték, hogy a haza bölcse, Deák Ferenc is gyakorta vendégeskedett a házban, sőt gróf Apponyi Albert is – 1923-ban - több mint egy hetet töltött el a keszezi kastély falai között.

A birtok és a kastély Huszár Béla tulajdonába került át. Gyermekei közül Tibor a vámosmikolai hitbizomány ura, a főrendiház tagja, Aladár Budapest székesfőváros főpolgármestere, az OTI. Elnökigazgatója, Miklós magánzó, Elemér pedig nemzetgyűlési képviselő volt.

A források szerint a községben Huszár Elemérnek 1906-ban gőzmalma is volt. Könyvtára a maga ezernél több kötetével a megye legjelentősebb könyvgyűjteményei közé tartozott. Birtokához tartoztak Huszárvölgy- és Szálláska puszták. Érdekességként említjük, hogy míg 1903-ban a Huszárvölgyben 41 katolikust és 5 evangélikus a Szálláska pusztán pedig 71 katolikus és 2 evangélikus lakost írtak össze, ugyanez a szám négy évvel később már csak 9, illetve 6 katolikus lakost tett ki az említett pusztákon.

A tanácsköztársaság idején Rétságon megalakult 1919-ben a járási direktórium. A forradalmi kísérlet bukása után Huszár Elemér a járás régi vezetőivel megjelent az ülésükön, s a karhatalommal együttműködve leváltották őket.

A Purgly család

A birtok 1926-ban a Horthy Miklós családjával is rokonságban álló jószási vitéz Purgly család tulajdonába került át. Purgly Emil 1880-ban született Tompapusztán. A magyaróvári gazdasági akadémián szerzett oklevelet, majd a budapesti egyetemen folytatott jogi tanulmányokat. Hamarosan bekapcsolódott a megyei életbe. Az I. világháborúban a szerb és az olasz frontokon harcolt. 1922-től Csanád, 1923-tól az egyesített Csanád-Arad-Torontál vármegyék főispánja. E tisztelet nyolc éven át viselte. 1925-től elnöke a Duna-Tisza közti Mezőgazdasági Kamarának. 1932. február 4-től október 1-ig földművelésügyi miniszter Károlyi Gyula kormányában. Az Országos Mezőgazdasági Kamara választottjaként 1929-től 1944-ig tagja a felsőháznak. 1964. május 13-án hunyt el Budapesten. A keszei birtokot fiaival Lajossal és Jánossal igazgatta.

Purgly Emil volt földművelésügyi miniszter, keszei birtokos

Korponay Gyula pomológus

Keszegen született 1888. február 28-án. Kertészmérnöki felsőfokú tanulmányait a Kertészeti Tanintézetben végezte 1906 és 1909 között. Az I. világháború előtt a gyakorlati termesztésben főleg a zöldségajtatás elterjesztésével foglalkozott. 1920-tól a Növényélettani és Kórtani Állomáson a gyümölcsvédekezési osztály vezetője volt. 1928-tól zárszolgálati teendőket is ellátott. Így ismerte fel az újszegedi faiskolában a kaliforniai pajzstetűfertőzést. 1929-től az Országos Pomológiai Bizottság tagjaként dolgozott a gyümölcsfakörzetek kijelölésén. A Gyümölcsfatermelők Egyesületének ügyvezető igazgatója lett 1935-ben. Fontos szerepe volt a hazai üzemi gyümölcstermesztés szervezésében. Munkáját a szentendreai amerikai köszmételisztharmat leküzdésével kezdte, amivel nemzetközi elismerést szerzett. Hazánkban elsőként alkalmazta a mézkenlevelet a növényvédelemben. 1945 után főleg a tájfajták felkutatásával és szelektálásával foglalkozott. Több tucat törzskönyvet készített. 1949. évi nyugdíjazásától haláláig a Kertészeti Kutató Intézet szakértőjeként dolgozott. Ismereteit számos szakközleményben is közreadta. Munkásságát Entz Ferenc- emlékéremmel ismerték el. Fő műve „A téli gyümölcs eltartása”, Budapesten jelent meg 1936-ban. 1975. március 28-án hunyt el Budapesten.

Adalékok az iskola történetéhez

A falu iskolájában 1770-ben Masari Ádám római katolikus tanító dolgozott. A tanulók száma 28 volt, kiket az olvasás és írás tudományára tanított. A tanító jövedelme seminatura 2 köből, párbérből 20 köből és 10 Ft. Két évvel később már Midlátrsek Márton oktatta a keszegi gyermekeket, aki a Pest megyei Mácsáról érkezett. Ő már a számtant is oktatta, bár hozzá már csak 12 gyermek járt az iskolába. Az ő fizetése seminatúraként négy pozsonyi mérő őszi, a házaspároktól 1/2 pozsonyi mérő búza és 25 dénár, a tanulóktól 2 köből búza járt neki évenként.

1832-ben új iskolaépületet építettek, majd 1852-ben átalakították. 1847 előtt Ursponger József volt a tanító. 1883-ban a tanító éves jövedelme 143 osztrák értékű forint volt, melyből 38 forintot kapott készpénzben, a többit terményben. Ennyi volt a község által az iskolára fordított összes költség is, hiszen külön fűtésre, javításra, tanszerekre nem költöttek. Nevezetes tanítója volt Teineisz István és Krizsanóczy József. Ez utóbbi a képesítését Vácon szerezte, 1860-tól, több évtizeden át oktatta Keszezen a gyermekeket. Fia, Krizsanóczy Ágost szintén tanító lett, s később Nógrád községben helyezkedett el. 1893-ban egy kántortanító-választás alkalmából megválasztották Hodek Józsefet, aki nem rendelkezett tanítói oklevéllel. Épp ezért csak egy évet kínáltak neki, ő azonban ennek lejárta előtt eltávozott. 1894-ben kétszer is hirdettek pályázatot az állás betöltésére, de mindkettő eredménytelen maradt, senki nem jelentkezett. Egy 1900-ban kelt forrás Kozelka Alajost írja keszegi tanítónak, akinek nem volt ugyan oklevele, de már 1882 óta dolgozik tanítóként. 1899-ben új iskolaszéket választottak, megbízták a feladat ellátásával baráthi Huszár Bélát, Halász Józsefet, Zseljár Józsefet, Mrázik Imrét, Fehér Józsefet és Csilják Jánost. Póttagok Kákai Mihály és Halász Imre voltak. 1900-ban felvették ideiglenes minőségben az állásra Tóth Ferenc képesítés nélküli tanítót. 1900-ban az iskola tíz évi átlagos tanulói létszáma ötven, és „fölszerelése hiányos”.

Ezt követően az alábbiak oktatták a gyermekeket: Hurta István 1900-tól 1907-ig, Hendrik Ferenc 1909-ig. Zomzelly János 1910-ig, ő azonban Magyarándorba távozott. 1910-ben megállapítást nyert, hogy a tanulói létszám felszaporodása miatt, szükség lenne egy új iskola építésére, s a második tanítói állás betöltésére. Az elkészült költségvetés szerint az építkezés majdnem 12 ezer koronába kerül, mely összegből azonban kis híján hétezer korona hiányzik. A hiányzó összeg „jótékony célú előadásokból, kegyadományból, esetleg költségfelvételből lesz fedezve.” Az építéshez a telket a közbirtokosság adományozta. A költségek csökkentése érdekében olyan határozat született, hogy a munkálatok saját kivitelezésben történjenek, a fuvarokat is az igavonóval rendelkező lakosság biztosítsa. Aki esetleg nem vállalkoznék eme feladat ellátására, annak a fuvardíjat kell megfizetnie. Az igavonóval nem rendelkező lakosság a kézi munkaerőt biztosítja. Lipták Gyula, volt vácszentlászlói tanító 1911-ig, Jámbor István 1913-ig, Schidek József 1913-ban, Reményi Sándor 1915-ig működött a keszegi iskolában, majd őt követte László István volt bükkszéki tanító. Időközben 1912-ben megválasztásra került Váczné, született König Erzsébet volt alsópetényi tanítónő, a második tanítói állásra, s 1937. évi nyugállományba vonulásáig be is töltötte azt. Szerette volna, ha fiát veszik fel, ki betegsége idején már helyettesítette is őt Keszezen. A falu azonban a második tanítói állásra női oktatót szeretett volna, azért Tátrai (Teichergraeber) Erzsébet okleveles tanítónőnek szavazott bizalmat a negyven jelentkező közül.

A harmadik tanítói állásra 1940-ben megválasztották Pethes László volt legéni tanítót, de aztán annak rendezetlen családi körülményei tisztázásáig mégsem alkalmazták. Egy évre rá Krémer István került az álláshelyre.

Tátrai Erzsébet 1942-ben egy év szabadságot kért. Erre az időtartamra saját költségén állított helyettesét Simon Mária személyében. A megüresedett állásra 1943-ban egyedül ő nyújtotta be a pályázatát, amit el is nyert.

László István a falu kulturális életének igazi motorja volt. Nem csupán az oktatással foglalkozott. Ő volt 1925-től a népművelés vezetője, vallásos és hazafias színjászó előadások szervezője. 1927-től a Vármegyei Törvényhatósági Iskolánkívüli Népművelési Bizottság tagja. Parancsnoka volt kilenc éven keresztül az 1920-ban megalapított levante egyesületnek, majd gondnoka, később elnöke lett. Nyári napközi otthont létesített, az Általános Tanító Egylet választmányának tagjává nevezte ki. Szervezte a világháború hőseinek emlékművét, s a mozi megindítása is a nevéhez fűződik. Szakirodalmi munkássága is jelentős volt, cikkei megjelentek a Néptanítók Lapjában, a Nemzetnevelésben, a Magyar Lélekben és a Nógrádi Kultúrában. A katolikus népiskolai tankönyvek írói munkatársa.

1944-ben lemondott Krémer István. A megüresedett állásra Szántó Józsefné Bernáth Ilona került, aki 1936-ban nyert képesítést Pozsonyban. 1946-ban – kisfiának betegsége idején – Szántó Lóránt helyettesítette őt állásában.

A templom történetéből

A falu templomát 1706-ban építette gróf Koháry István, a falu földbirtokosa. A török után a protestáns egyház kettévált reformátusokra és evangélikusokra. Az ország helyzete siralmas volt. A bécsi kormány, hogy elhallgattassa az alkotmányselemeket támadó főpapokat, kiszolgáltatta nekik a protestánsokat. A királyi jóváhagyással megalakult pozsonyi rendkívüli törvényszékre csupán megyénkbeli 41 protestáns papot és tanítót idéztek meg. Börtön, üldöztetés, gályarabság várt rájuk.

Bár a szécsényi országgyűlés 1705. szeptember 30-án kimondta, hogy a katolikusok által 1687. óta lefoglalt templomokat vissza kell adni. A Rákóczi szabadságharc bukása után ennek ellenére újból kezdetét vette az erőszakoskodás. 1711-ban elvették a keszei protestáns templomot, s megtiltották a szabad vallásgyakorlást. Megyeszerte kényszerítették a protestánsokat a katolikus vallás gyakorlására.

Az Acta Cassae Parochorum 1734-36-kelt feljegyzésében ez áll: *„Ez a filiális templom Szent András apostol tiszteletére van felszentelve. Szentélye boltozott, hajója azonban nincs deszkázva. Teteje jó. Egy jó állapotban lévő kazulája van megfelelő tartozékokkal. Egy kelyhe van. Oltára nincs. Van benne egy kép. Kerítése nincs.”*

A római katolikus templomot az 1764. évben megnagyobbították.

1820-ban ezt olvashatjuk Borovszky monográfiájában: *„vagyon itt egy nem nagy, de ékesen épült tornyos templom is. Itt most 515 R.C. lélek található, s ezek Né'sához vannak affiliálva. L. Ev. 18. és Zsidók 2. vannak a' lakosok közt.”*

Az 1832. évi Canonica Visitatio szerint a főoltárt már Szent Imre herceg tiszteletére állították. A főoltárképét Warsagh Jakab pesti festő készítette 1835-ben. Ő festette a tolmácsi templom oltárképét is. Jobb oldali mellékoltárának képe Krisztus keresztelése a XVIII. században készült. Barokk szószékén a négy egyházatya és a magvető Krisztus látható. A szószékjelárat előtt aranyozott Mária a kis Jézussal. Népies faragás a XVIII. századból.

A templomot 1909-ben renoválták. Az első világháborúban elvitték harangjait. 1917. január 23-án megjelent a katonai hatóság részéről Gyapai Árpád, s a Kassai Császári és Királyi Katonai Parancsnokság nevében rekvirálta a 242 kg-os nagyharangot és a 13 kilós társát. Kilogrammonként 4 koronát kapott érte a falu. Huszár Elemér földbirtokos ajándékozott néhány év múlva újakat.

A régi orgona 1895-ben már hasznavehetetlen állapotba került. A hívek elhatározták, hogy újat készíttetnek Bakos Károly orgonakészítővel, ki el is készítette a templom ékességét 600 Ft-ért. Az új hangszert már 1904-ben javítani kellett. A szárazság folytán elvált szélcsatornák újrabörözése vált szükségessé, s a gépezet is gyökeres fejújításra szorult. Ezúttal még évekig várniuk kellett a hangszer megszokott szép hangzására. Csak 1912-ben épült újjá. Ekkor azonban igencsak meg voltak elégedve az eredménnyel. A plébános jelezte a püspökség felé, hogy *„minden egyes változata művészi, jellegzetes és kellemes. ... külseje szelíd, díszes és a templom stílusához illő ...az egész mű tökéletes.”* Sokáig azonban nem örülhettek a szép hangszernek. Az orgona ugyanis a harangokhoz hasonlóan szintén háborús céloknak esett áldozatul. 1930-ban közadakozásból építettek újat.

Felhasznált irodalom:

- Bona Gábor: Nógrád megyei 1848-as honvédek nyomában, Nógrád megyei Múzeumok Évkönyve, Salgótarján, 1985.
- Dr. Borovszky Samu: /szerk/ Nógrád vármegye, Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1911.
- Harsányi Zsolt: Ember küzdj' ... Madách életének regénye
- Káldy-Nagy Gyula: A budai szandzsák 1559. évi összeírása, Budapest, 1977.
- Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.
- Dr. Ladányi Miksa: Nógrád és Hont vármegye, Budapest, 1934.
- Mátray Gábor: Töredék jegyzemények Magyarország történetéből 1848/49-ben, Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1989.
- Mocsáry Antal: Nemes Nógrád Vármegyének Históriai, Geographiai, és Statistikai Esmertetése, Pesten, 1820.
- Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendbeli táblákkal, Pest, 1857.
- Nógrád megye története I-IV. Salgótarján.
- Oborni Teréz: Nógrád vármegye népoktatása 1770 1772 között, Nógrád Megyei Múzeumok évkönyve, Salgótarján, 1991.
- Dr. Pacséri Károly: Nógrád vármegye népoktatásának története, Balassagyarmat, 1900.
- Szabó Béla: A jobbágyfelszabadítás és a honvédelem összefüggései 1848-49-ben Nógrád megyében, Nógrád Megyei Múzeumi Közlemények, 1974/20.
- Szomszéd András: Süvegemen nemzetiszín rózsa, Salgótarján, 1999